

KAREL ČAPEK - POVÍDKY Z JEDNÉ A DRUHÉ KAPSY

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

soubor 25 kratších, převážně detektivních povídek (proza, epika)

Literární směr:

obě části (P. z jedné kapsy i P. z druhé kapsy) poprvé vyšly r. 1929 (byly vydány i společně) – střední období autorovy tvorby; česká meziválečná próza

Slovní zásoba:

převažuje spisovná čeština s velice bohatou slovní zásobou (typický jazyk Karla Čapka); občas nalezneme mírně zastaralé výrazy; v některých povídkách také hovorový jazyk

Stylistická charakteristika textu:

častá přímá řeč, která převažuje nad monologem vypravěče; humorné, magické i dobrodružné prvky

Vypravěč:

často převažující -ich forma (vyprávění zainteresované postavy) - vyprávění zde doplňuje autor – vnější pozorovatel děje (-er forma); v některých povídkách naopak převažuje autorův vypravěčský monolog (-er forma), který je doplněn o přímou řeč postav a jejich dialogy

Postavy:

Karel Čapek (stejně jako v mnoha svých dalších dílech) zde často zobrazuje obyčejné lidi, kteří zažívají neobyčejné až magické příhody; DR. MEJZLÍK: policejní koncipient; pozorný a důmyslný; objevuje se ve více povídkách; DETEKTIV MACLEARY: anglický policista z povídky Věštkyně; JAROSLAV NERAD: básník ze stejnojmenné povídky; aj.

Děj:

VYBRANÉ POVÍDKY – UKRADENÝ KAKTUS (P. z druhé kapsy): zloděj kaktusů je pomocí lsti (inzerátu v novinách o zvláštní kaktusové chorobě) naláčen do pasti, kde je jeho zločin odhalen; BÁSNÍK (P. z jedné kapsy): básník Nerad je svědkem havárie, kdy na silnici auto srazí ženu → jelikož řidič z místa činu ujede, následuje vyšetřování s cílem tento vůz vypátrat → policista Mejzlík Nerada vyslýchá, ale ten byl oné noci opilý a nic si nepamatuje → doma však ve stejný den napsal báseň, která Mejzlíka upoutá → po bližším průzkumu naleznou v básni nevědomky zakomponované důležité indicie (barvu a SPZ vozu), které nakonec pomohou k nalezení vozu a dopadení pachatele; JEHLA (P. z druhé kapsy): paní najde jehlu v housce → chce, aby policie vyšetřila, kdo ji tam dal → soudce případ nelibě přijímá → předává ho do chemického ústavu, kde zkoumají, kdy mohla být jehla do housky vložena → přijdou na to a pekař si uvědomí, že s pečivem posílal chlapce → ten se nakonec přizná, že to skutečně udělal jako pomstu pekaři → chlapec je napomenut a pekař dostává pokutu; VĚŠTKYNĚ (P. z jedné kapsy): tato povídka se odehrává v Anglii → inspektorovi MacLearymu je podezřelá věštkyně → posílá za ní tedy svoji manželku, která se převleče za nezadanou slečnu → věštkyně ji předpovídá, že se brzy vdá za bohatého muže, bude jí v tom bráněno a nakonec podstoupí dlouhou cestu → MacLeary nechá věštkyni zatknout za falešné věštění (jeho manželka již je šťastně vdaná) → za nějaký čas potkává MacLeary svého známého a vypráví mu, že se rozvedl se svou manželkou, která navzdory jeho protestům odešla se zámožným obchodníkem do Austrálie; ČINTAMANI A PTÁCI (P. z druhé kapsy): dr. Vitásek je milovníkem a znalcem starých koberců → ve vetešnictví najde nádherný kus, zdobený čintamani a ptáky → paní Zanehlová, majitelka koberce, ho však nechce prodat → pan Vitásek se ho tedy rozhodne ukrást → v noci přichází do krámků, ale když už se dostane dovnitř, fenka Amina, která na koberci ráda polehává, začne štěkat a zloděje odhalí

Kompozice, prostor a čas:

kniha je rozdělena na 2 samostatné části; různé evropské státy (převažují Čechy, dále např. Anglie); 1. polovina 20. století (autorova současnost)

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

zamyšlení se nad spravedlností, zločinem, trestem, dobrem a zlem; trestné činy a jejich vyšetřování ve spojení s náhodou, štěstím i různými magickými metodami; i obyčejní lidé mohou prožít neobyčejné příběhy

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

probíhá 1. svět. válka (1914-1918); Říjnová revoluce v Rusku – nástup komunistů (1917); vznik samostatného Československa – prvním prezidentem je T.G. Masaryk (1918); Sovětsko-polská válka o území (1919-1921); vznik Společnosti národů (1920); Adolf Hitler se stává předsedou NSDAP (1921)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

po r. 1918 rozvoj velkých podniků, bank i menších živnostníků

Kontext dalších druhů umění:

MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); Josef Čapek (1887-1945); Max Švabinský (1873-1962)

Kontext literárního vývoje:

prozu u nás tvořili např. V. Vančura (Markéta Lazarová, Rozmarné léto) nebo Ivan Olbracht (Nikola Šuhaj loupežník), poezii tvořil Vítězslav Nezval (Edison), v zahraničí pak působil např. člen tzv. ztracené generace, Ernest Hemingway (Sbohem armádo)

AUTOR

Život autora:

Karel Čapek (1890-1938) – byl jeden z nejslavnějších českých spisovatelů, světoznámý dramatik a prozaik, novinář, překladatel, cestovatel, intelektuál a předchůdce moderního žánru sci-fi; nar. v Malých Svatoňovicích (otec lékař) – gymnázium v Hr. Králové (protirakouský spolek) – poté Brno a Praha; r. 1915 ukončil studium na FF UK – další studia v Berlíně a Paříži – nemoc – zahajuje lit. tvorbu – nenarukoval do 1. svět. války – od r. 1917 vychovatelem ve šlechtické rodině – novinářem v Národ. listech – od r. 1921 v Lidových novinách – poté dramaturgem ve Vinohradském divadle a předsedou PEN klubu – svatba s Olgou Schienpflugovou (r. 1935) – r. 1938 po Mnichovské dohodě varuje před nacisty – odchází krátce do ústraní (Stará Huť u Dobříše) – odmítá emigrovat – umírá na zápal plic (chvilku před zatčením gestapem za svá protiválečná díla); ZAJÍMAVOSTI: jako první na světě v díle R.U.R. použil slovo robot, které ve skutečnosti vymyslel jeho bratr Josef; byl 7x za sebou nominován na Nobelovu cenu za lit.

Vlivy na dané dílo:

prvorepublikové prostředí v Československu + cesty do zahraničí (Anglie); obliba v přiřazování nevšedních schopností a příběhů k obyčejným lidem

Vlivy na jeho tvorbu:

demokratické smýšlení; odpor k násilí (1. svět. válka); nesouhlas s Mnichov. dohodou; kritika nacismu; záliby v katastrofických tématech; cestování

Další autorova tvorba:

tvořil prozu, div. hry (dramata), cestopisy, knihy pro děti, knihy se zahradnickou tematikou i politická díla; PRÓZA: Krakatit; Továrna na absolutno; Válka s mloky (antiutopický román); DRAMA: Ze života hmyzu (s br. Josefem); Loupežník; R.U.R. (hra o robotech); Věc Makropulos; Bílá nemoc (protinacist. hra); Matka (protivál. hra); PRO DĚTI: Dášenska (s br. Josefem); ZAHRADA: Zahradníkův rok (1929); CESTOPISY: Italské listy; Anglické listy; aj.

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Čapkovy povídky (čs. film; 1947) – režie: Jaroslav Marvan, aj. (film zpracovává 5 povídek); Čintamani & podvodník (čs. film; 1964) – hl. role: František Filipovský, Olga Scheinpflugová (manželka K. Čapka), aj. (film vyobrazuje 2 povídky – “Čintamani a ptáci” a “Příběhy sňatkového podvodníka”)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

stejně jako ostatní Čapkova díla, i toto bylo ve své době velmi oblíbené → i v dalším průběhu 20. století šlo o velmi populární knihu (2x zfilmováno) → dnes jde stále o velmi známé dílo, je však logicky ve stínu nejznámějších Čapkových děl (R.U.R., Válka s mloky, Bílá nemoc, aj.)

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

téma i jednotlivé příběhy v tomto díle jsou velmi specifické, aktuálnost však rozhodně neztrácí alespoň díky bohaté a nadčasové Čapkově češtině, která je čtivá a srozumitelná i pro dnešního čtenáře

povídka - prozaický žánr; má menší rozsah a většinou také jednodušší děj než román

česká meziválečná próza - česká próza mezi 1. a 2. svět. válkou; literaturu zde ovlivnilo mnoho proudů – např. pragmatismus, existencialismus, marxismus nebo fašismus; tvořili např. Karel Čapek, Eduard Bass, Jaroslav Hašek, Ivan Olbracht, Karel Poláček nebo V. Vančura, spíše k německé próze bývá řazena pražská tvorba Franze Kafky

PEN klub - celosvět. sdružení spisovatelů, žurnalistů a vydavatelů; nejstarší svět. organizace na ochranu lidských práv, která propaguje spolupráci mezi všemi spisovateli; zal. r. 1921 v Londýně; jedním z prvních členů byl např. George Bernard Shaw; 1. českým členem se stal r. 1923 Alois Jirásek a 1. českým předsedou Karel Čapek

pátečníci - skupina prvorepublikových politických a uměleckých osobností, kteří se každý pátek scházeli v Čapkově vile na Vinohradech; členové: TGM, Jan Masaryk, Josef Čapek, Ferdinand Peroutka, Eduard Bass, Karel Poláček, Edvard Beneš, Vladislav Vančura, aj.; zakladatelem byl Karel Čapek